

מביטים על מצב עמנו אנו באים לידי המסקנה שצריכים אנחנו לרכז את כל כחותינו ולהפיץ בישראל את תורת החכמים של הדורות הראשונים כדי להרים את המצב המוסרי של העם... כי המשפט של כל עם נובע ממדרגתו המוסרית וכן המוסר העברי בולט מכל משפט ומשפט.

נראה שהרב המחבר הזה בעל נפש הוא ושאר רוח לו ויסורי נפש האיזמיים שעברו עליו במדורי גיהנום שברוסיה אמצו וחזקו את רוחו ביותר לעמוד כסלע איתן בלב ים של פורעניות ולא התיאש „משאר ישוב“ ורואה תקנה לעמו בחזקת כחותיו הרוחניים ובתשובה אל תורת אבות ודרך החיים המוסריים, מורשה קהלת יעקב מדור דור. כי המאור שכתורת המוסר יתורינו למוטב ויחזקנו ויאמצנו לשוב לתחתיה.

ראויים הם ספריו של הרב הזה להיות לעינים לרבנים ודרשנים במדינתנו. כזה ראה וקדש!

ד. צ.

על ירחונינו בארץ-ישראל

את הירחונים הספרותיים המעולים בארץ ישראל נוהגים להזכיר, על פי רוב רק בשעת מצוקה כלכלית המכבידה על הופעתם הנורמלית, או לכל היותר בשעת פולמוס ספרותי המתעורר לרגל מאמר או דעה שבאו בהם. הספרות העברית הראתה תמיד חיבה לכתביהעת, כי בהם השתתפו טובי סופריה והוארו שאלות היסוד של היהודים והיהדות. הירחונים בארץ ישראל ממשיכים במסרת זו ומן הראוי, איפוא, להתעכב על המטען הספרותי שהביאו לנו החוברות האחרונות של „מאזנים“ ו„גליונות“.

שני הירחונים הללו הגיעו לאחר מאמצי צים ולבטים רבים לסוף הכרך התשיעי. בזמן האחרון החלה אמריקה העברית להושיט להם עזרה חמרית ומוסרית (צעד יפה היה הנשף שנערך בניו-יורק לטובת „מאזנים“

שהוא פשוט, נוח וקל, אצפ"י שפה ושם נפלו שגיאות בדרכי הלשון.

המחבר הזה חיבר עוד ספר בשם „ילקוט יהודה“ או „תורת המוסר והמשפט העברי“ על חמשה חומשי תורה. השם השני הוא מחייב יותר מדאי. באמת הוא אוצר ילקוטים ומדרשים על התורה עם ביאורים של המחבר, רובם דרושים, שאינם גופלים ואינם עולים על „טעמי התורה“ הרגילים. אלא שמחבר זה נטיה יתרה יש בו לדברי מוסר ולפיכך הוא מבקש בכל מצוה ובכל דרוש טעם מוסרי. וכך אומר המחבר בהקדמתו: „והנה המטרה שהצבתי לי בעבודת הספר הזה היתה לעשות את האדם שיהא בו חבור בנפשו עם החכמה שהוא סופג בקרבנו“... והנה מי שישים את עינו בעיני ההלכה אשר בספר הזה יראה כי השתדלתי ביחוד למצוא את תורת הלב שיש בכל דבר ואת הצד המוסרי שבמשפטי התורה, ובזה דרכי שונה מיתר המחברים שהיו מטפלים ביותר בעיני השכל ובהצדדים שיש בהם משום חדור ופולול“. ואמנם יש לרשום בביאוריו השתדלות ידועה למצוא את תורת הלב בטעמי המצות ויש לראות פה ושם גרעיני רעיונות נעים משלו וגם מדברי חכמים שקדמוהו שכדאי היא לרבנים ולדרשנים להשתמש בהם, כי עולה היא בכמה מעלות טובות על ספרי טעמי המקרא וטעמי המצוות מסוג זה. זכה מחבר זה שתורה זו, תורת המוסר תהא נקראת על שמו.

בהקדמתו לספר שמות מדבר המחבר בלב נשבר על המצב הרוחני של אחב"י בארץ רוסיה שמשם בא הרב הזה ואשר היה שם „עד ראייה במשך י"ג שנה לפרפורי הגשמה היהודית שמפרפרת בין החיים והמות ומבלי אינים גוססת והולכת בתוך חלק גדול מישראל. והנה האנשים שנפשם היתה קשורה להיהדות הישנה מה גדולים המה יסורי נפשם להיות עומדים ורואים את כל אלה ואין בכחם לא להרים קול ולא להתיצב כנגד הרוחות המהרסות את היהדות עד היסוד. וגם המה בעצמם נמצאים בסכנה, שמפני נפילת הרוח לא יבואו לידי יאוש ואפיסת הכחות הרוחניים. „סוף דבר הכל נשמע, מכל צד שניהיה

נסיון להגדיר מונח מופשט המשמש סלע-מחלוקת מכבר בין אנשי מחשבה עושה ר. זליגמן במסתו „על הרצון“. בהרצאה פופולארית הוא מסביר פעולת הרצון באדם, שהוא בבחינה אחרונה אלא „אילוסיה ריא-לית“ כי הוא ניתן לאדם בלי בחירתו הוא. המחבר מתעכב על דברי שפינוזה והדטר-מיניסטים, אבל חבל שלא הזכיר גם את השקפת היהדות על הנושא הנידון.

במאמרו הראשון על „עניני מקרא“ מנתח יחזקאל קויפמן את השקפות אהרן קמינקא על „ישעיהו השני“ וקדמות ספר „תהלים“. לאחר שהוא מצביע על „שנוי הערכים“ שחל בהשקפת החוקרים הנוצרים המודרניים על התנ"ך עובר קויפמן לבדיקת ראיותיו של קמינקא. ובהוכחות תריפות הוא מסיק כי לא עלה בידי קמינקא לדחות את דעות מבקרי המקרא.

במסתו „גלגולי אירוס“ ממשיך ד"ר צבי חיסלבסקי בהארת היסודות הפועלים בספרות. אם במאָה ה"ט הטיפה הספרות למהפכה ולשנוי סדרי העולם, הרי במאָה העשרים שמה את מעייניה בחיים עצמם. נגולה אכן המעמסה מעל רגשות האדם ויסודות האהבה והחושינות החלו לפעול בספרות ללא מעצור.

נתן רוטנשטרייך מותח „קוים לפילור“ סופיה של ברגסון. הדברים שנכתבו ליובלו השמונים מנתחים בקיצור את המושגים הראשיים בתורתו. קולעת היא הערתו של בעל הרשימה כי על אף הרגשתו של ברגסון את האינסואיציה כמשלימה את חסרונות המדע, בכל זאת תשמש המיתודה תנאי ראשון גם לגישה זו.

על „הפילוסופיה של המלחמה“ בספורי ז'ול רומן עומד א. ראובני. בחלק האחרון של ספרו, „אנשי רצון הטוב“ שיצא זה לא כבר, מתאר רומן את התקופה של תחילת המלחמה העולמית. ברשימתו „מחקר ושירה“ מציב מ. א. ז'ק ציון לנפש פרוסי ישראל דודון ובה יתעכב על תרומותיו הרבות בשדה מחקר ספרות ימי הביניים. דברי זכרון לסופר אמריקאי אחר מביא

ו„גליונות“) ולא לחנם פורסם בשניהם מעין „קוליקורא“ עם סיום הכרך שנועד בראש וראשונה לקוראים העברים באמריקה. „מאזנים“ הוציאו חוברת כפולה (ד"ה) תשרי-חשון, ת"ש) ו„גליונות“ חוברת משור לש (ד"ו) תשרי—כסלו, ת"ש), דבר שמעיד על התנאים הקשים בהם הם נתונים. קוראים רבים עדיין תמהים על העובדה שסופרי א"י ראו צורך לעצמם להקים שתי במות חדשיות, האחת היוצאת עלידי „אגודת הסופרים העברים“ והשנית עלידי יצחק למדן. וכי אין ירחונה של „אגודת הסופרים העברים“ יכול לתת ביטוי לכל הזרמים הספרותיים? וביחוד עכשיו כששני כתבי-העת נלחמים על קיומם. הלא רצוי היה אלו נתאחדו והוצא כתבי-עת מרכזי אחד לקיום מובטח. ואמנם, תביעה מעין זו נשמעה בועידה האחרונה של „אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל“. אבל טוב שנדחתה וטוב שהודיעו שני הירחונים על נכונותם להמשיך במלחמת קיומם. כי אם אין להבחין בהבדלי זרמים עיקריים בין „מאזנים“ ו„גליונות“, וסופר המדפיס את דבריו בירחון האחד יכול להתקבל גם בשני, בכל זאת קיימים הבדלי גישות, המתבלטים בשעת הקריאה, בין שני הירחונים. זאת ועוד אחרת: בזמן שצומצם המקום המוקדש לדברי ספרות ומחשבה בעתונים היומיים ובשבועונים, חשוב שיתקיימו שני ירחונים ספרותיים מעולים בהם יפרסמו יוצרי הספרות את דבריהם.

—:::—

החוברת הכפולה של „מאזנים“ גדושה מאמרים, ספורים ושירים. המאמרים נושאים עליהם ברובם אופי עיוני ומחשבתי, אך גם הד הזמן נשמע מהם אף אם בעקפין.

במאמרו של א. שטיינמאן, „קרנים על הים“, יש מעתרת החחיות והרחשים המת-עוררים בלב המפליג בים. ההבנה הפסיכ-לוגית החודרת בחיים ובאדם והביטוי העמוק רווי הקסמים של הסופר משוחים חן מיוחד לפרקים אלה שנכתבו, באספקלריה של הים.

העברית המקורית". אָמנם צודק ברובו גיתוחו של א. שרון על תורת המרכז של אחד העם, אבל מתמיהה במקצת בהרתו, "כי כל האחד-העמיות (בתחום המדובר כאן, בשאלת נצחיות-הגלות) לכל גזניה וגלגוליה אנטי-ציונית היא במהותה". יש בדבר א. שרון יותר משלילת גולה נמהרת; גלויה ומופרשת בהם הדרישה לעקירה מוחלטת של הגולה שאינה עולה בד בבד לא עם האפי-שרויות ולא עם המציאות של קיום ישראל. עד כמה שהלב רוצה להודות בצדקת ציונות ה"מכסימליסמוס" בה דוגל א. שרון, הרי אין להפכה לאמונה משיחית המעלימה עין מן המציאות.

במאמרו "על דרכי המדיניות הבריטית" מנסה ר. קבנר להוכיח כי הרבה דעות על האימפריאליזם הבריטי בטעות יסודן וכי העם הבריטי בכללו לא נקט מעולם קו פוליטי זה. ד"ר יוסף שכטר פותח בשורת מתקרים "על האגדה". לאחר שהוא קובע את ההבדלים בין הלכה ואגדה יסביר את הקושיים בהבנת האגדה ומציע לנקוט בשיטה הסתכלותית המדגישה את תבנית האגדה כולה ולא נקודות בודדות בה. את הקשר בין "פרויד והספרות" והשפעת הפסיכואנליזה על היצירה האמנותית מסביר ש. י. פינלס, כמו כן גיתן בחוברת תרגום של חלק ממאמר מאת פרויד ("אכזבת המלחמה") המתאר את השפעת המלחמה על רוח האדם.

ריח נעורים וצעירות מורגש ביחוד בספרות. ספורו של ס. יזהר מחיי השמירה, בשם "לילה בלי יריות", התוכן והצורה מחייבים תשומת-לב רבה. עצם ספור המעשה כשהוא לעצמו אינו מסובך. תוכנו המחשבות וההרהורים החולפים במוח שומר, העומד יחידי על משמרתו בלילה, על אהבה, מולדת, מות גבורים והמון רגשות רבה אבל נדמה שחלקיו הראשונים סובלים צמצום. בספורו של המספר הצעיר השני, יהושע בר יוסף (צנחנים) גיתן תיאור פסי-כואנליטי מוצלח למורה גמליאל, המרגיש כי הנו עומד על סף המות וכי, הגיע "יומו האחרון". בחוברת בא גם תרגומו

רשימתו של ש. צמח על דמות ת. א. פרידלנד. משום בטי הזמן ואסון האנושיות יש בפרקי יומנו של ד. שמעוניבין המתארים אדם שמוסר כליות הכזה ונעשה חשוך-מרפא. בשדה הספרות מביאים לנו ה"מאזנים" ספורים מאת ש"י עגנון ("פי שנים"), יוחנן טברסקי ("ויגמוגד פרויד") ויהודה בורלא ("ערבית"). ספורו של עגנון, שבו נפתחת החוברת, מצליח להרכיב סימבוליקה מודרנית ברקע המסרתי של תפלה ויום-הכיפורים. המשך ספורו הביוגרפי של טברסקי מתאר את הפרק בחיי פרויד, בו מסתיימים ימיו כסטודנט והוא יוצא לאחיו באנגליה. בורלא כותב ספור מרתק על רקע מזרחי, שבו מתוארת פרשת חיייהן הסרגית של שתי אחיות המבלות את ימיהן בארץ-ישראל לעת זקנה.

בדברי שירים משתתפים יעקב כהן, מרדכי טמקין, ש. שלום וראובן גרוסמן. כהן ממשיך בפרסום הטרגדיה "הנפילים" ובמרכז העלילה עומדת בת-האדם נעמה, שמסביבה מתלקחת מלחמה בין בני האלהים ובני האדם. טמקין שר שני שירים שרגש של עצב מהול במרדנות מפעמם, ש. שלום, שזה לא כבר מלאו עשרים שנה ליצירתו, שר שירת-אנוש על "חמש פגישות עם המות". תרגום "פרצופים" אחדים מתוך "ספון ריבר" של המשורר האמריקאי אדגר לי מסטרס מוסר ר. גרוסמן.

בחוברת באים גם המדורים "דפי זכרון" (על נח פינס, ח. א. זוטא ונחום צמח), "ספרים" ו"רשימות".

—::—

"גלינויות" פותחים במאמר פולמוס על אחת משאלות היסוד של קיומנו מאת א. שרון. זה שנים שאברהם שרון מופיע כמקסרג מושבע בספרות העברית ובמאמרו הגוכחי "צמציונות" (מונה לציין את "ציונות הצמצום") הוא מסיף שוב ל"מכסימליסמוס", אגב פולמוס חריף עם משה קליינמן. בחטא ה"צמציונות" הוא מחייב מנהיגים ציונים, החל מנשיאי ההסתדרות הציונית וגמר באידאולוגים המטיפים ל"שגשוג התרבות

מעניינים מעתונים הראויים לחשומת-לב הקורא.

במדור ה"תגים" באה בין השאר רשימה "על אמריקאיות ומספר אמריקאי" מאת י. רבינוביץ. המספר האמריקאי שבו דנה הרשימה בחבה מיוחדת הוא המנות ה. א. פרידלנד, אבל לדברים אלה מקדים י. רבינוביץ פרק על האמריקאיות בספרות העברית. זה שנים רבות שהוא הופך בשאלה זו ודורש אמריקאיות מאת הסופרים העברים באמריקה. כעת הוא רואה התקרבות אל המטרה הנכספת אבל עדיין אינו מבחין את קולו של דור חדש ביצירה העברית באמריקה.

התוברות האחרונות של "מאזנים" ו"גליונות" תועלנה להמעמקת הרגש והמחשבה של כל קורא עברי. ומי יתן ויאפשר להם לפתוח בכרך העשירי ללא דאגה יום-יומית טרדנית.

י. קבקוב

של ספור מאת פייר האמפ, בשם "טחנת הרוח", הסובב על ציר המלחמה.

בין דברי השירה עושה רושם מיוחד שירת יצחק למזון, "פרידה", הנותנת בטוי נאמן לתלאות הנמן. קשה עליו, על המשורר, ה"פרידה" שתבערת העולם מביאה בין אב לבן, ובאור טרגי יראה את האב הנידון לסבל המלחמה בפעם השנית בחייו. כ"שירים מארץ חופש" הטרדה במקצת שירתו השקטה של ש. בס. דברי שירה באים גם מאת מ. זטורי, פנחס לנדר וגבריאל פרייל.

"גליונות" מכילים גם את המדורים "במסכת", "בשדה ספר", "ילקוט קטן" ו"תגים" המוספים חיוניות רבה לדברי הספרות. ביחוד עשיר ומאלף מדור הבקרת המתעכב, בין השאר, על ארבעה ספרים מאת סופרים אמריקאים, בהם ספר שנכתב אנגלית, "ילקוט קטן" מכיל הערות ממצות וליקוטים

